

Pollak, Roman

Wspomnienia pośmiertne : Stanisław Bodniak (1897-1952)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 45, 92-95

1952

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

teżonej pracy na polu praktycznej psychologii dąży (subiektywnie, podobnie jak to czyniła J. Joteyko) do zapobieżenia, wyrównania w stosunku do dzieci i młodzieży panującej w ustroju kapitalistycznym dyskryminacji klasowej; podobne tendencje demokratyczne i postępowe wyrażają się w zdecydowanym przeciwstawieniu się faszyzacji uniwersytetów polskich, w sympatiach dla młodzieży postępowej, której miał zawsze dużo wśród swych uczniów i współpracowników. Te tendencje dochodzą wyraźnie do głosu w okresie powojennym, kiedy wielkie przemiany ustrojowe i społeczne w Polsce Ludowej oraz zetknięcie się z materializmem dialektycznym i historycznym skłaniają prof. Baleyę do poważnego studiowania tej filozofii i jej zastosowania w psychologii, doprowadzając do stopniowej gruntownej rewizji dawnych poglądów idealistycznych i przejścia z pełnym przekonaniem na pozycje marksistowskie. Daje już temu wyraz w artykule pt. *Psychologiczna problematyka wieku dojrzewania* (Myśl Współczesna 7, 1950), w którym przeprowadza samokrytyczną ocenę burżuazyjnej psychologii wieku dojrzewania i nawołuje polskich psychologów do analogicznej krytyki i samokrytyki dawnych błędów w oparciu o gruntowną znajomość teorii marksizmu-leninizmu oraz psychologii radzieckiej w celu „rozbudowania zasad marksistowskiej psychologii na polskim gruncie“. Ta sama postawa cechuje jego wykłady uniwersyteckie z ostatnich lat. Z niemniejszym przekonaniem przystępuje do zgłębiania i przyswajania psychologii polskiej wielkiego dorobku nauki Pawłowa, doceniając jej doniosłe znaczenie dla budowy nowej, materialistycznej psychologii (odczyt na zjeździe Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w marcu 1952 r., artykuł *Nauka Pawłowa a psychologia* w Życiu Nauki nr 6 1952).

Wydobycie pierwiastka postępowego z przedwojennych prac prof. Baleyę wydaje się więc ważne w przyszłej szczegółowej analizie całości kształtu Jego działalności. Pozwoli to należycie ocenić niestrudzoną pracę i bogatą twórczość prof. Baleyę na polu polskiej psychologii.

Maria Żebrowska

Stanisław Bodniak

(1897—1952)

Wiść o nagłej śmierci Stanisława B o d n i a k a dnia 15 października br. była gromem z jasnego nieba dla tych, co z Nim bliżej żyli. Wydawało im się wprost nieprawdopodobne, żeby ten niespożyty organizm nie zdołał się oprzeć słabości. Jaką stratę poniosła przez ten zgon powojenna odbudowa naszej humanistyki, okaże się rychło, skoro przyjdzie brak jego choć w części zapełnić.

Jakże charakterystyczna, jak wiele mówiąca jest Jego młodość, od początków bujna w swym wzroście, łamiąca wszelkie opory, wyżywająca się w żarliwym wykorzystywaniu wszelkich możliwości, by w umiłowanych dziedzinach zdobyć pełną wiedzę i przysposobić się do samodzielnej pracy.

Sienkiewiczową nowelę chyba należałoby tu przywieść na pamięć, aby sobie uprzytomnić tego wiejskiego chłopca, którego ojciec vegetował na niespełna ćwierćhektarowym kawałku ziemi w Humniskach koło Brzozowa. Więc pasterstwem przyszło się trudnić i z braku obuwia tylko w cieplejszej porze chodzić do szkoły. Ale zanim jeszcze to się stało, ojciec nauczył Go czytać. Mimo to dopiero w trzynastym roku życia do-

stał się do klasycznego gimnazjum w Brzozowie. Szczęśliwy dobór nauczycieli i obfity szkolny księgozbiór sprzyjał szybkiemu rozwojowi intelektualnych zainteresowań, głównie w kręgu historii i języków. Szkoła nie wystarczała. Niemało podnięt zaczerpnął z harcerstwa. Tajne „Kółko Wiwlasów“, na wzór filarecki założone, ręcznie pisana gazetka „Wiadomości brukowe“ — wskazują na żywy kult Mickiewicza. Studencką biedę ratują i teraz, i później korepetycje. Przy maturze w 1918 przyszło z historii odpowiadać na pytanie o reformacji w Polsce. Potem ochotnicza służba w wojsku i przez parę miesięcy nauka w przemyskim duchownym seminarium, gdzie najbardziej zajmujące okazały się ćwiczenia archiwalne, oparte na badaniach łańskich dokumentów i dyplomów.

W r. 1920 zapisuje się na Uniwersytet Jagielloński (historia polityczna, historia kultury i literatury polskiej, psychologia). Pracuje pod kierunkiem W. Sobieskiego, St. Kota, W. Konopczyńskiego, I. Chrzanowskiego, J. Łosia, pogłębiając swą wiedzę w zakresie historii reformacji i kontrreformacji, stosunków z Zachodem w dobie humanizmu oraz w problematyce dostępu Rzplitej do morza i jej roli na Bałtyku. W toku prac seminaryjnych sięgał do źródeł i materiałów dotąd nie wykorzystanych lub nie znanych. Jeszcze jako student U. J. ogłosił pierwsze swoje artykuły w „Reformacji w Polsce“. Część monografii o M. Kromerze, odczytana jako praca seminaryjna, została uznana za pracę doktorską. Studia polonistyczne zapoznały młodego badacza z językiem staropolskim i metodyką badań literackich.

Po ukończeniu studiów uniwersyteckich w r. 1924 pracuje przez dwa lata na U. J. w charakterze asystenta, odbywa praktykę w Bibliotece Jagiellońskiej, składa egzamin pedagogiczny i rygorozę doktorskie (1926) oraz współpracuje w komisji zajmującej się dziejami wszechnicy krakowskiej w czasie pierwszej wojny światowej.

Jesienią 1926 r. obejmuje funkcje bibliotekarza w Kórniku. Wtedy też otrzymuje zasiłek na paromiesięczną podróż naukową i poszukiwania archiwalne w Królewcu, Fromborku, Gdańsku i Kopenhadze (1929). W r. 1930 obejmuje kierownictwo Biblioteki Kórnickiej po Wł. P o c i e s z e i J. G r y c z u. W latach 1930—1939 ogłasza większą część swych prac. Wraz z Wł. Pociechą przygotowuje druk XIV t. „Acta Tomiciana“, redaguje trzeci, pokaźny zeszyt „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej“. W tych też latach zostaje członkiem Komisji Historycznej PAU i Poznańskiego T. P. N. oraz członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Pracuje nad pierwszym tomem „Katalogu rękopisów Kórnickich“.

Z wybuchem nowej wojny zmuszony do opuszczenia Kórnika, zabezpiecza przy pomocy swego personelu zbiory, które niemal bez szwanku ocalały, i dociera do Warszawy, gdzie w sierpniu 1940 zostaje kierownikiem działu rękopisów w Bibliotece Narodowej. Pracuje przede wszystkim nad inwentaryzacją tego działu. Ukończywszy dział „Polonica“, w lutym 1942 opracowuje dział „Latina“ według ułożonej przez siebie instrukcji. Marzy Mu się — jak sam się wyraził — „stworzenie generalnego inwentarza rękopisów ze zbiorów państwowych i prywatnych całej Polski“. W latach wojennych gromadził materiały do wydawnictw źródłowych, obmyślił imponujący program własnych prac konstrukcyjnych i w następujący sposób o nim się wypowiedział:

Program ten nie ulegnie istotnemu przekształceniu w przyszłości i będzie wykonany, jeżeli dopiszą siły i czas żywota. Jest on w stosunku do realizacji, posu-

niętej daleko naprzód w niektórych punktach, w innych przynajmniej przemyślany na podstawie znajomości źródeł. Powstał z osobistych zainteresowań badawczych i rzetelnej chęci służby nauce i społeczeństwu.

W czasie okupacji z budującą żarliwością prowadził wykłady i ćwiczenia z nauk pomocniczych historii na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich w Warszawie. W tymże czasie poddał się przewodowi habilitacyjnemu.

Tuż po wojnie wrócił na swój kórnicki posterunek i rozpoczął pracę na Uniw. Poznańskim, jako profesor historii kultury polskiej. Powierzenie Mu kierownictwa komisji zajmującej się wydaniem pism Modrzewskiego było nowym zaszczytnym wyróżnieniem. Sprawa ustalenia sytuacji Biblioteki Kórnickiej, nieskończone organizacyjno-administracyjne roboty wprost rujnowały Jego zdrowie.

Jedną z ostatnich Jego trosk była sprawa należytego wydania pism Modrzewskiego i opracowanie zasadniczego referatu o reformacji w Polsce.

Na dłuższy, a coraz konieczniejszy już odpoczynek, na kurację przemęczonego serca nie znajdował czasu. Odrzucał wszelkie perswazje, o pomoc nie chciał zabiegać. Coraz widoczniej znikał w oczach ten na wskroś rzetelny pracownik, nie znający wprost granic w oddaniu się sprawie nauki polskiej. Prosty, skromny, ofiarny — budził najgłębszy szacunek wśród tych, co mieli szczęście poznać Go bliżej.

Wprawdzie Zmarły niejednej z gotowych już prac swoich nie zdołał ogłosić drukiem, bo też nigdy o to specjalnie nie zabiegał, ale nawet i te dotąd ogłoszone prace stawiają Go z wielu względów w pierwszym rzędzie naszych historyków. Choć przez wiele lat tkwił w pracy bibliotekarskiej, która dawała Mu wprawdzie życiowe oparcie, ale też nadmiernie Go absorbowała, w istocie był to naukowy pracownik najczystszej wody. Oparł się na pracy bibliotekarza, bo ułatwiała Mu dostęp do źródeł. Kult dociekań ściśle naukowych był rdzeniem Jego życia od młodości.

Poczet Jego prac obejmuje około 70 pozycji. Wymienię tylko najważniejsze. Rozpadają się one na kilka grup, a mianowicie:

a) Prace poświęcone „dominium maris“ dawnej Rzplitej, tj. polityce morskiej i organizacji siły zbrojnej na morzu:

- 1) *Kongres szczeciński na tle bałtyckiej polityki polskiej*, Kraków 1929.
- 2) *Związek floty i obrona wybrzeża w wojnie Zygmunta III z Karolem IX*, Poznań 1930.
- 3) *Komisja Morska Zygmunta Augusta*, Gdańsk 1931.
- 4) *Morze w głosach opinii w dawnej Rzeczypospolitej*, Gdańsk 1931.
- 5) *Pierwsi strażnicy morza*, Cieszyn 1932.
- 6) *Z dziejów pierwszego okrętu, zbudowanego przez Polskę*, Poznań 1934.
- 7) *Żołnierze morscy Zygmunta Starego*, Gdańsk 1936.
- 8) *Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona*, Kórnik 1948.

b) Pomorze i Prusy Wschodnie:

- 9) *Prusy Królewskie wobec unii z Koroną*, Lwów 1935.
- 10) *Albrecht Książę w Prusiech* (Polsk. Słownik biograficzny, 1935).
- 11) *Polska a Prusy Książęce na schyłku rządów Albrechta*, Gdańsk 1937.

c) Historia polityczna Polski w XVI w.:

- 12) *Z wyprawy radoszkowickiej na Moskwę 1567/8*, Wilno 1930.
- 13) *Diariusz sejmu walnego warszawskiego z r. 1556/7* wydał..., Poznań-Kórnik 1939.

d) Reformacja i kontrreformacja:

- 14) *Marcin Kromer w obronie Kościoła* (Reformacja w Polsce III, 1924).

- 15) *Walka o interim na sejmie 1556/7 r.* (Reformacja w Polsce V, 1928).
16) *Grzegorz Orszak, pierwszy postyllograf polski* (Reformacja w Polsce VII—VIII, 1935—36).

e) *Historia literatury, bibliografia, drukarstwo:*

- 17) *Mikołaj Rej na sejmach* (Pamiętnik Literacki XXV, 1928).
18) *Autorstwo Historii prawdziwej o przygodzie żalostnej Książęcia finlandzkiego Jana i Królowy Katarzyny* (Pamiętnik Literacki XXVIII, 1931).
19) *Autorstwo Zwierciadła Królewskiego, traktatu z końca XVI wieku*, (Pam. Bibl. Kórnickiej z. 3, 1946).

f) *V a r i a :*

- 20) *Tytus Działyński*, Poznań 1929.
21) *Biblioteka Kórnicka*, Poznań 1929.
22) *Katalog rękopisów Bibl. Kórnickiej* (maszynopis).
W rękopisie wykończone, a dotąd nie wydane:
Jan Kostka, prezes Komisji Morskiej i Kasztelan gdański (monografia).
Marcin Kromer, monografia (rozprawa doktorska).

Roman Pollak

Kazimierz Drewnowski

(1881—1952)

Dnia 22 sierpnia 1952 r. zmarł nagle w Zakopanem profesor Politechniki Warszawskiej, Kazimierz D r e w n o w s k i, pozostawiając w sercach osób, które Go znały i które z Nim współpracowały, uczucie głębokiego żalu i smutku z powodu tak dotkliwej i niepowetowanej straty. Zmarły bowiem był nie tylko wartościowym człowiekiem, pełnym jeszcze sił i energii, ale zarazem wybitnym naukowcem i badaczem w zakresie elektrotechniki.

Kazimierz Drewnowski urodził się w 1881 roku w Stanisławowie. W 1899 r. ukończył gimnazjum we Lwowie. We Lwowie również uzyskał w roku 1903, po ukończeniu tamtejszej Politechniki, dyplom inżyniera-mechanika. Dwa następne lata spędza inżynier Drewnowski na Politechnice w Zurichu, poświęcając się specjalnie studiom z zakresu elektryki. Obrawszy sobie jako specjalność technikę wysokich napięć, dokształca się w tym zakresie na Politechnice w Darmstadcie. Ukończył ją w 1914 roku. Studia teoretyczne łączy inżynier Drewnowski z praktyką zawodową, którą odbywa we Fryburgu w latach 1905—1906 w fabryce kondensatorów elektrycznych, następnie w latach 1906—1907 w Wiedniu w Zakładach Siemens-Schuckerta i we Lwowie w tychże Zakładach w latach 1907—1908.

Po ukończeniu studiów podstawowych w kraju i za granicą, po przebyciu doskonałej praktyki zawodowej inżynier Drewnowski poświęca się pracom naukowo-badawczym, dydaktycznym i społecznym. Przebieg ich można podzielić na kilka okresów.

Okres I — od 1907 do 1914 roku

W roku 1907 prof. D z i e ś l e w s k i, zajmujący katedrę Elektrotechniki na Politechnice Lwowskiej, angażuje inż. Drewnowskiego do współpracy w charakterze adiunkta i porucza Mu przeorganizowanie i prowadzenie laboratorium elektrotechnicznego. Obowiązki swoje adiunkt Drewnowski pełnił do 1913 r. W r. 1912 Drewnowski zostaje mianowany profesorem elektrotechniki w Państwowej Szkole Technicznej we Lwowie, gdzie prowadzi wykłady z elektrotechniki ogólnej i stosowanej oraz organizuje laboratorium techniczne dla techników i instalatorów.